

Σημείωμα σύνταξης

Η Ρυθμική Dalcroze στη μουσικοθεραπεία και την ειδική μουσική παιδαγωγική

John Habron

Royal Northern College of Music, UK

John.Habron@rncm.ac.uk

Μετάφραση στα ελληνικά: Δήμητρα Παπασταύρου

Η ΡΥΘΜΙΚΗ DALCROZE

Οι μουσικοθεραπευτές, οι μουσικοπαιδαγωγοί και οι μουσικοί της κοινότητας θα είναι εξοικειωμένοι με την πρωτεύουσα σημασία που έχει η αναζωογόνηση της μουσικής συνείδησης για τους ανθρώπους με τους οποίους εργάζονται: τους πελάτες, τους ασθενείς, τους μαθητές, τους απλούς συμμετέχοντες ή τους συναδέλφους μουσικούς. Μέσω μιας τέτοιας συνείδησης μπορούν να αναπτυχθούν κι άλλοι τύποι επίγνωσης –του εαυτού και του άλλου, του χρόνου, του χώρου και της ενέργειας, καθώς και του περιβάλλοντος κάποιου– ενώ παράλληλα μπορούν να εδραιωθούν και να βαθύνουν οι διαπροσωπικές συνδέσεις και οι σχέσεις ενός ατόμου με τη μουσική. Η μουσική που χρησιμοποιείται κατ' αυτόν τον τρόπο γίνεται ένα ευπροσάρμοστο εργαλείο, μια γέφυρα, ένα μέσο για κάποιο είδος μεταμόρφωσης, είτε αυτή γίνεται κατανοητή θεραπευτικά είτε εκπαιδευτικά είτε –πιο σφαιρικά– παιδαγωγικά. Ένα τέτοιο εργαλείο είναι η Ρυθμική Dalcroze, η οποία φέρνει στο προσκήνιο τόσο τον ρόλο της κίνησης στη μουσική δραστηριότητα και κατανόηση, όσο και τη χρησιμότητα της εξερεύνησης και της αξιοποίησης των σχέσεων κίνησης-μουσικής στην παιδαγωγική, τη θεραπεία και τις παραστατικές τέχνες.

Ο Émile Jaques-Dalcroze (1865-1950) που δημιούργησε και έδωσε το όνομά του σε αυτήν την προσέγγιση έγραψε: «Η μουσική συνείδηση είναι το αποτέλεσμα της σωματικής εμπειρίας» (Jaques-Dalcroze 1921/1967: 39). Ο ίδιος έδωσε έμφαση σε κάτι που θεωρούσε καλά κρυμμένο μυστικό της

μουσικής και το οποίο, κρίνοντας από τις εφαρμογές που είδε γύρω του στα τέλη του 19ου αιώνα, δεν γινόταν κατανοητό, δεν αναγνωριζόταν και δεν αξιοποιούνταν πλήρως: την κίνηση της μουσικής και κατά συνέπεια τον ρόλο της κίνησης στη μουσική αντίληψη. Επομένως, ο Jaques-Dalcroze και οι συνεργάτες του κράτησαν μια μεταρρυθμιστική στάση απέναντι στην παιδαγωγική, τον χορό και τη μουσική δημιουργία, μέσα από τον πειραματισμό τους με καταστάσεις στις οποίες οι άνθρωποι μπορούσαν να είναι η μουσική μέσω της σωματικής έκφρασης της μουσικής τους συνείδησης και άρα μέσω της ταυτόχρονης σχέσης σκέψης, συναισθήματος, δράσης και δημιουργικότητας με έναν ψυχοσωματικό τρόπο έκφρασης. Ο Jaques-Dalcroze ανέπτυξε τη φιλοσοφία του και την πρακτική του κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, με τα πρώτα σχολεία Dalcroze που άρχισαν να αναπτύσσονται στην Ευρώπη λίγο πριν τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο.

Το να παρακολουθήσει κανείς μια συνεδρία Dalcroze είναι ένα πράγμα. Συνήθως κάποιος θα δει μια ομάδα ανθρώπων σε έναν μεγάλο χώρο να κινούνται ξυπόλυτοι με τη μουσική, είτε σύμφωνα με τον αυτοσχεδιασμό ενός δασκάλου στο πιάνο είτε με μια ηχογράφιση είτε περιστασιακά με ένα άλλο όργανο, όπως ένα τύμπανο. Οι συμμετέχοντες θα ανταποκρίνονται στη μουσική με τους δικούς τους όρους ή ακολουθώντας τις οδηγίες του δασκάλου/επαγγελματία. Θα επικοινωνούν μη-λεκτικά καθώς θα έρχονται σε

επαφή με τους άλλους μέσω της όρασης, της αφής ή μέσω ενός αντικειμένου όπως είναι μια μπάλα, ένα ραβδί, ένα στεφάνι, ένα σχοινί ή ένα κομμάτι λάστιχο, συγχρονίζοντας καθ' όλη τη διάρκεια τις κινήσεις τους, ρυθμίζοντας την ενέργειά τους και χρησιμοποιώντας τον χώρο ανάλογα με την κίνηση της μουσικής. Κάποιες στιγμές θα υπάρχει τραγουδι ή άλλες μορφές φωνητικής έκφρασης, αυθόρμητης ή μη. Άλλες στιγμές οι συμμετέχοντες μπορεί να ασχολούνται με κάποια δημιουργική ομαδική εργασία ώστε να σχεδιάσουν μια ακολουθία κινήσεων ανταποκρινόμενοι σε ένα μουσικό κομμάτι. Μπορεί κανείς να αισθανθεί μια βαθιά σύνδεση μεταξύ της μουσικής και των ανθρώπων που κινούνται, ίσως ακόμα και την επιθυμία να συμμετάσχει και ο ίδιος.

Ωστόσο, το να βιώσει κανείς μια συνεδρία Dalcroze είναι άλλο πράγμα. Ως συμμετέχων, και όχι ως παρατηρητής, θα κληθεί να χρησιμοποιήσει ολόκληρο τον εαυτό του δημιουργικά για την ανάλυση και επίλυση προβλημάτων, για την έκφραση σκέψεων ή διαθέσεων και για την αντίδραση σε μουσικές προκλήσεις. Το αισθητικοκινητικό του σύστημα σταδιακά θα αναζωογονηθεί μέσα από τις προπαρασκευαστικές ασκήσεις εντάσσοντας την όραση, την ακοή, την αφή και τη φωνή καθώς και όλο το αιθουσαίο σύστημα, την κιναισθησία, τη χωρική αίσθηση και το προσωπικό βίωμα του εαυτού του ή τη «φόρμα του σώματός» του. Με την πάροδο του χρόνου, θα αντιληφθεί τους άλλους στον χώρο ως συμμετέχοντες που κινούνται και σχετίζονται μεταξύ τους. Η κίνησή του –που εστιάζει σε ένα μέρος του σώματος ή στο σύνολό του– σε κάποιο βαθμό θα παρασύρεται από τη μουσική. Η ατομική ή ομαδική του αντίδραση προς τη μουσική μπορεί είτε να επικεντρωθεί σε μία παράμετρο –στο μέτρο, στη μελωδική φράση, στην αρμονία– είτε να είναι πιο σφαιρική.

Από αυτές τις περιγραφές μπορεί κανείς να εκτιμήσει τα είδη μάθησης που είναι τυπικά στο πλαίσιο της Ρυθμικής Dalcroze, καθώς και την πολύπλευρη, ολιστική φύση των εμπειριών που έχουν οι συμμετέχοντες που συνδέουν το προσωπικό με το κοινωνικό και το σωματικό με το νοητικό. Θα μπορούσε επίσης να είναι προφανές ότι ένας τέτοιος τρόπος αλληλεπίδρασης μπορεί να έχει περισσότερα από αμιγώς μουσικά οφέλη. Όπως έγραψε ο Jaques-Dalcroze: «Μυαλό και σώμα, ευφυΐα και ένστικτο πρέπει να συνδυάζονται για να επανεκπαιδεύουν και να αναζωογονούν το σύνολο της φύσης» (Jaques-Dalcroze 1930: vii). Πράγματι, το ενδιαφέρον του για το άτομο ως όλο οδήγησε τους επαγγελματίες να χρησιμοποιήσουν από νωρίς τη μέθοδο αυτή τόσο στη γενική

εκπαίδευση όσο και στη διδασκαλία των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Ένα από τα πρώτα παραδείγματα είναι αυτό του Joan Longueres, ενός Καταλανού δασκάλου της μεθόδου Dalcroze, ο οποίος την προσάρμοσε για να δουλέψει με τυφλά παιδιά (Jaques-Dalcroze 1930). Σε άλλες ανάλογες περιπτώσεις εκπαιδευτικών, η Ρυθμική Dalcroze φάνηκε να είναι «ένας τρόπος να δουλεύει κανείς εν μέρει παιδαγωγικά και εν μέρει θεραπευτικά» (Van Deventer 1981: 28) ή ήταν «πάντα μια θεραπευτική εμπειρία» (Tingey 1973: 60).¹ Ως εκ τούτου, μπορεί να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι μόλις τώρα εμφανίζεται ένα ειδικό τεύχος περιοδικού αφιερωμένο στο θέμα αυτό. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν μερικές εξαιρετικές μελέτες που επιχειρηματολογούν για τη θέση της Ρυθμικής Dalcroze στην προληπτική ιατρική, ιδιαίτερα για τους ηλικιωμένους με κίνδυνο πτώσης, και οι οποίες αποτελούν το υπόβαθρο του παρόντος τεύχους (Kressig et al. 2005· Trombetti et al. 2010).

Η Ρυθμική Dalcroze στον 21ο αιώνα είναι μια πρακτική με μακρά ιστορία και ευρεία γεωγραφική εμβέλεια. Ενώ ο Jaques-Dalcroze χρησιμοποίησε τη λέξη «μέθοδος» (Jaques-Dalcroze 1906), η Ρυθμική Dalcroze δεν είναι «μεθοδική» με την έννοια ότι οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές ακολουθούν μια σειρά από συγκεκριμένες δραστηριότητες που έχουν κωδικοποιηθεί σε βιβλία. Παρ' όλα αυτά, στα χέρια των ερμηνευτών της διατηρούνται ορισμένες θεμελιώδεις αρχές καθώς και μια αίσθηση ακρίβειας που δίνουν τον χαρακτήρα μεθόδου. Μια άλλη λέξη που χρησιμοποιείται συχνά είναι η «προσέγγιση», μια λέξη στην οποία αντηχεί και το όνομα του παρόντος περιοδικού. Η επιλογή στο πλαίσιο αυτό είναι εύστοχη, μιας και τα άρθρα που δημοσιεύονται εδώ περιγράφουν ποικίλες προσεγγίσεις για τη χρήση των αρχών της Ρυθμικής Dalcroze σε διαφορετικές ομάδες με διαφορετικές ανάγκες. Αυτή η προσαρμοστικότητα, που ενυπάρχει στη λέξη «ευρυθμία»² έγινε κατανοητή από τον Percy Broadbent Ingham, ο οποίος το 1913 –μαζί με τη σύζυγό του Ethel Haslam Ingham– ίδρυσε τη Σχολή της Ρυθμικής Dalcroze του Λονδίνου (London School of Dalcroze Eurhythmics). Ο Ingham, ένας από τους στενούς φίλους και διαμεσολαβητές του Jaques-Dalcroze, έγραψε στην τελευταία επιστολή προς τους μαθητές του: «Προσπαθήστε να σκεφτείτε τη Ρυθμική Dalcroze όχι τόσο

¹ Με πλάγιους χαρακτήρες στο πρωτότυπο.

² Στο πρωτότυπο «eurhythmia», από το οποίο προκύπτει και ο όρος Eurhythmics που αποδίδεται στα ελληνικά ως «ρυθμική». Σ.τ.μ.

ως μέθοδο όσο ως αρχή» (Ingham 1930: 3).

Όπως κι αν αντιλαμβανόμαστε τη Ρυθμική Dalcroze, είναι γεγονός ότι σε όλη της την ιστορία η πρακτική έχει προσαρμοστεί και έχει αναδιαμορφωθεί εξυπηρετώντας διάφορους σκοπούς, και αυτή η διαδικασία προσαρμογής συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Ο Jaques-Dalcroze μίλησε για τα πέντε δάχτυλα της Ρυθμικής: «Μουσική, κίνηση, θέατρο, τέχνες στην εκπαίδευση και θεραπεία» (Tingey 1973: 60). Αυτή η διεπιστημονικότητα απορρέει τόσο από τις ρίζες που έχει η Ρυθμική Dalcroze σε οργανισμούς όπου οι πειραματισμοί στην ολιστική παιδαγωγική και στις παραστατικές τέχνες ήταν βαθιά συνυφασμένοι –οργανισμοί όπως το Ωδείο της Γενεύης και το πρώτο σχολείο που ίδρυσε για τον σκοπό αυτό (το Bildungsanstalt Jaques-Dalcroze στο Hellerau, κοντά στη Δρέσδη)– όσο και από το προσωπικό ενδιαφέρον του Jaques-Dalcroze για την ψυχολογία και τη φιλοσοφία της εκπαίδευσης. Σε αντίθεση με τον Carl Orff, ο οποίος δεν είχε φανταστεί ότι η μέθοδός του μπορεί να έχει θεραπευτική εφαρμογή (Voigt 2013: 97), για τον Jaques-Dalcroze η μέθοδός του «ήταν πάντα κάτι παραπάνω από μια εκπαίδευση μέσω και διά της μουσικής ή μια απλή προετοιμασία για καλλιτεχνική εργασία. Αντιθέτως, ως πυρήνα της είχε την ευεξία» (Habron 2014: 105).

Αρχικά γνωστή ως «les pas Jaques» («τα βήματα του Jaques»), οι όροι «Gymnastique Rythmique» (ρυθμική γυμναστική) και «la Méthode Jaques-Dalcroze» [η μέθοδος Jaques-Dalcroze] έγιναν σύντομα συνώνυμοι και χρησιμοποιήθηκαν στις δημοσιεύσεις του Jaques-Dalcroze. Νωρίτερα στην ιστορία της μεθόδου, ο John W. Harvey –που τον απασχολούσε το να διαδοθεί η μέθοδος στη Βρετανία– επινόησε τη «Ρυθμική» ως όρο που ταιριάζει καλύτερα σε μια πιο ολιστική πρακτική από εκείνη που πρότεινε η «ρυθμική γυμναστική» (Ingham 1914). Μετέπειτα ο καθηγητής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου του Leeds και ένας από τους πρώτους Άγγλους υποστηρικτές του Jaques-Dalcroze, ο Harvey, δήλωσε ότι η «Ρυθμική του Jaques-Dalcroze» δεν ήταν «ούτε μια απλή βελτίωση του χορού, ούτε μία βελτιωμένη μέθοδος της μουσικής παιδαγωγικής, αλλά μια αρχή που πρέπει να επιδρά σε κάθε μέρος της ζωής» (Harvey 1912: 5). Αυτό το ευρύτερο όραμα της Ρυθμικής αντανάκλαται μερικά χρόνια αργότερα στην άποψη του Jaques-Dalcroze για τις ικανότητες που πρέπει να έχει ένας επαγγελματίας: «Ένας αληθινός δάσκαλος θα πρέπει να είναι και ψυχολόγος, και φυσιολόγος και καλλιτέχνης» (Jaques-Dalcroze 1930: 59), μια περιγραφή που θα

έχει απήχηση σε πολλούς αναγνώστες, και η οποία υπογραμμίζει την πολύπλευρη φύση της παιδαγωγικής και της θεραπείας, καθώς και τα σημεία στα οποία αυτές συνυφαίνονται.

Η ΕΡΕΥΝΑ

Η ανησυχία του Jaques-Dalcroze για μια συνολική ανάπτυξη του ατόμου διαποτίζει τα γραπτά του, όπως διατυπώνει η Ana Navarro Wagner στο παρόν ειδικό τεύχος η οποία υποστηρίζει ότι, ενώ το επάγγελμά του ήταν η μουσική, «η ενασχόλησή του ήταν το ανθρώπινο ον». Δηλαδή, παρ' όλο που οι πειραματισμοί του Jaques-Dalcroze στην παιδαγωγική ξεκίνησαν με την επίλυση προβλημάτων όπως είναι η εκφραστικότητα, η τήρηση του ρυθμού και ο τρόπος που οι μαθητές χρησιμοποιούσαν τα σώματά τους κατά τη μουσική εκτέλεση, η σκέψη και η πρακτική του εξελίχθηκαν ώστε να περιλαμβάνουν μια ευρύτερη κατανόηση του ρόλου της μουσικής στην ανθρώπινη και κοινωνική ανάπτυξη. Με τον τρόπο αυτό και μέσα από τη δική του εμπειρική προσέγγιση της διδασκαλίας και της μάθησης, προσδοκούσε από τις επόμενες γενιές κάποιες σημαντικές θεωρίες στην εθνομουσικολογία, τη μουσική ψυχολογία, τη μουσικοθεραπεία και τη μουσική παιδαγωγική, όπως είναι η θεωρία της μουσικοτροπίας [musicking] (Small 1998)³ και η έννοια της επικοινωνιακής μουσικότητας [communicative musicality] (Malloch & Trevarthen 2009). Πρόσφατα, η Ρυθμική Dalcroze κινήθηκε θεωρητικά προς τις έννοιες αυτές (Habron 2014) και το άρθρο της Navarro Wagner αναπτύσσει αυτή τη γραμμή σκέψης σε σχέση με την ευημερία των παιδιών και των νέων στο πλαίσιο της Ρυθμικής Dalcroze.

Μια διαφορετική προοπτική έχει διερευνηθεί σε σχέση με τη Νευρολογική Μουσικοθεραπεία από τον Eckart Altenmüller και τον Daniel Scholz, οι οποίοι περιγράφουν τους τρόπους με τους οποίους οι ανακαλύψεις του Jaques-Dalcroze σχετικά με την αισθητικοκινητική ένταξη προεικονίζουν σύγχρονες θεωρίες στη νευρολογία καθώς και την τρέχουσα πρακτική στην αποκατάσταση νευρολογικών παθήσεων χρησιμοποιώντας τη μουσική και την κίνηση. Με πολλούς τρόπους, οι νευρολογικές βάσεις της Ρυθμικής είχαν κρυφτεί από την κοινή θέα για πολλά χρόνια, αλλά γνωρίζουμε ότι ο

³Για τη μετάφραση της θεωρίας της μουσικοτροπίας στα ελληνικά και της εφαρμογής της στον χώρο της μουσικής και της υγείας, βλέπε Small (2010), και Τσίρης και Παπασταύρου (2011) αντίστοιχα.

Jaques-Dalcroze ήταν σε διαρκή επικοινωνία με γιατρούς και ψυχολόγους, όπως ο Édouard Claparède, και επηρεάστηκε από αυτούς ως προς τη χρήση ιατρικής ορολογίας και την κατανόηση της σχέσης σώματος-νου.⁴ Χρειάστηκαν 110 χρόνια για να ανακτηθεί το ενδιαφέρον από εκεί που το άφησε ο Claparède το 1906 όταν έγραψε στον Jaques-Dalcroze:

«έστω και με διαδρομές εντελώς διαφορετικές από εκείνες της ψυχολογίας που εστιάζει στη φυσιολογία, έχεις φτάσει στην ίδια αντίληψη της ψυχολογικής σημασίας της κίνησης ως υποστήριξης των νοητικών και συναισθηματικών φαινομένων» (Bachmann 1991: 17).

Η Sanna Kivijärvi, η Katja Sutela και η Riikka Ahokas παρέχουν μια εννοιολογική μελέτη του ρόλου της ενσωμάτωσης στη μουσική και την εκπαίδευση που βασίζεται στην κίνηση για παιδιά και νέους με σωματικές ή διανοητικές αναπηρίες. Με τον τρόπο αυτό, χρησιμοποιούν τη Ρυθμική Dalcroze ως παράδειγμα πρακτικής. Αυτό ανοίγει μια περιοχή φιλοσοφικής αναζήτησης που είναι νέα στις Σπουδές Dalcroze και ώριμη για περαιτέρω εξερεύνηση, ιδίως γύρω από αξιακές έννοιες που αφορούν «το ανάπηρο σώμα» και το πώς κατανοούμε τη φύση της ενσωματωμένης νόησης για τους ανθρώπους με αναπηρίες.

Οι υπόλοιπες μελέτες σε αυτό το τεύχος είναι εμπειρικές και στηρίζονται σε ποιοτικά και/ή ποσοτικά δεδομένα. Ο χώρος δεν επιτρέπει λεπτομερείς εισαγωγές και τα άρθρα θα μιλήσουν από μόνα τους. Αξιοσημείωτη είναι η συνεχής αναπροσαρμογή της Ρυθμικής ώστε να περιλαμβάνει ομάδες από κάθε ηλικιακό φάσμα και να εφαρμόζεται σε μια σειρά από διαφορετικά πλαίσια: εκπαιδευτικά, ιατρικά και εντός της κοινότητας. Αυτά τα ερευνητικά άρθρα προσφέρουν λεπτομέρειες σχετικά με τις δραστηριότητες που σχεδιάζονται για τις εν λόγω ηλικιακές ομάδες και είτε παρέχουν αδιάσειστες αποδείξεις για τη χρήση της Ρυθμικής Dalcroze στη μουσικοθεραπεία και την ειδική μουσική παιδαγωγική είτε προετοιμάζουν το έδαφος πάνω στο οποίο μπορούν να βασιστούν περαιτέρω μελέτες.

ΟΙ ΦΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ

Εκτός από τα ερευνητικά άρθρα, αυτό το ειδικό τεύχος περιλαμβάνει συνεντεύξεις με δύο γηραιότερες επαγγελματίες της Ρυθμικής, τη Marie-Laure Bachmann και την Eleonore Witoszynskij. Και οι δύο εργάστηκαν στον τομέα της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής και μαθήτευσαν κοντά σε σημαντικές προσωπικότητες στην ιστορία της μουσικοθεραπείας: την Claire-Lise Dutoit και τη Mimi Scheiblaueer αντίστοιχα. Η Bachmann και η Witoszynskij εκτός από την πρακτική τους στη Ρυθμική έκαναν κι άλλες σπουδές επιδεικνύοντας πώς η πρακτική τους σοφία έχει αναπτυχθεί παράλληλα με μια δέσμευση απέναντι στη διά βίου μάθηση. Μαζί ενσαρκώνουν τις διαφορετικές παραδόσεις πρακτικής της Ρυθμικής που αναδύθηκαν από τον Jaques-Dalcroze και τον Hellerau και που παρακινήθηκαν ακούσια από τη «διασπορά Dalcroze» η οποία προκλήθηκε από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και το κλείσιμο της Σχολής Jaques-Dalcroze (Bildungsanstalt Jaques-Dalcroze). Σε γενικές γραμμές, μία από αυτές τις παραδόσεις έγινε η Ρυθμική Dalcroze (Bachmann) και η άλλη, στις γερμανόφωνες χώρες, έγινε η Rhythmik (Witoszynskij).⁵ Στις συνεντεύξεις, οι δύο γυναίκες μοιράζονται τις απόψεις τους για αυτές τις καταβολές καθώς και τις πολύχρωμες και λεπτομερείς αναμνήσεις τους από τους εκπαιδευτικούς και τους μέντορές τους.

Κατά τη διάρκεια αυτών των συνεντεύξεων υπήρξαν φορές που οι λέξεις σαφώς δεν επαρκούσαν και η Bachmann και η Witoszynskij χρειάστηκε να κινηθούν ή να τραγουδήσουν ή αλλιώς να δείξουν τι εννοούσαν. Αυτές οι στιγμές αναφέρονται στα κείμενα και χρησιμεύουν ως υπενθύμισης για το ότι όσο γραπτό υλικό κι αν προκύπτει για την επιδίωξη της γνώσης, η τεχνογνωσία των εκπαιδευτικών και των θεραπευτών σε μεγάλο βαθμό μεταφέρεται και κληροδοτείται (ή όχι) μέσω μιας παιδαγωγικής διαδικασίας. Η Bachmann και η Witoszynskij είναι, όπως όλοι μας, ζωντανά αρχεία που στεγάζουν πολύτιμες αποθήκες μνήμης τόσο της δράσης όσο και των γεγονότων στα οποία μπορούμε να έχουμε πρόσβαση μέσα από προφορικές ιστορίες όπως αυτές. Το βιβλίο της Kessler-Kakoulidou για την Amélie Hoellering (1920-1995), του οποίου την κριτική κάνει εδώ ο Ludger Kowal-Summek, είναι

⁴ Η αλληλογραφία μεταξύ Jaques-Dalcroze και Claparède βρίσκεται στη Βιβλιοθήκη της Γενεύης (Bibliothèque de Genève) και θα άξιζε να επιμεληθεί και να μελετηθεί προσεκτικά ώστε να φωτιστεί αυτό το ιστορικό νήμα στο πλαίσιο των Σπουδών Dalcroze.

⁵ Η «Rhythmik» (μεταφράστηκε εδώ ως «ρυθμική») είναι επίσης γνωστή ως «Musik und Bewegungspädagogik» ή ως «Rhythmisch-musikalische Erziehung». Οι αναγνώστες θα συναντήσουν διαφορετικές χρήσεις σε αυτό το ειδικό τεύχος.

μια ακόμα ευπρόσδεκτη προσθήκη στην κατασκευή της ιστορίας του θεραπευτικού έργου που είναι εμπνευσμένο από τον Dalcroze. Στο σύνολό τους όλες αυτές οι ιστορίες δείχνουν μια παράλληλη ιστορία της μουσικοθεραπείας, η οποία μόλις τώρα αρχίζει να διερευνάται, μαζί με αυτή των πιο γνωστών προσωπικοτήτων όπως είναι ο Altshuler, η Alvin, ο Gaston, ο Nordoff, η Priestley και ο Robbins.

ΣΠΟΥΔΕΣ DALCROZE ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΤΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ

Το ραγδαία αναπτυσσόμενο πεδίο των Σπουδών Dalcroze είναι διεπιστημονικό, όπως αποδεικνύεται από το ευρύ φάσμα μελετητών, καλλιτεχνών και άλλων επαγγελματιών που παρουσιάζουν το έργο τους στο Διεθνές Συνέδριο των Σπουδών Dalcroze (International Conference of Dalcroze Studies, www.dalcroze-studies.com), το οποίο πραγματοποιείται τώρα για τρίτη φορά.⁶ Αυτό το ειδικό τεύχος αποτελεί μέρος αυτής της ανάπτυξης και, κατά παρόμοιο τρόπο, προκύπτει από ένα ευρύ φάσμα δραστηριότητας ανά τον κόσμο και από όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής εμπειρίας: από διδακτορικούς φοιτητές μέχρι επιφανείς νευροεπιστήμονες, κι από τους φοιτητές που εφαρμόζουν τις αρχές του Dalcroze μέχρι τους εξαιρετικά έμπειρους επαγγελματίες. Ένα τόσο εκτεταμένο έργο, που εξασκείται μέσα από την πρακτική και την έρευνα τόσων ανθρώπων, είναι μια ένδειξη της υγείας των Σπουδών Dalcroze και της Ρυθμικής Dalcroze ως ζωντανής πρακτικής. Αυτό το ειδικό τεύχος υπογραμμίζει επίσης τη δύναμη της συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματιών και των ειδικών από διαφορετικούς τομείς, μέσα από μελέτες που παρέχουν ιδέες που θα μπορούσαν να προκύψουν μόνο από τη διεπιστημονική έρευνα.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί και να τονιστεί το γεγονός ότι το *Approaches* είναι ένα διαδικτυακό περιοδικό ανοικτής πρόσβασης. Πολλοί από αυτούς που ασκούν διάφορες πρακτικές Dalcroze ή τη Ρυθμική [Rhythmics] δεν ανήκουν σε ακαδημαϊκά ιδρύματα με πρόσβαση σε άρθρα επιστημονικών περιοδικών μέσω βάσεων δεδομένων που προαπαιτούν κωδικό πρόσβασης. Με αυτή την έννοια, το *Approaches* είναι ένα δώρο. Στο ίδιο πνεύμα προσφέρουμε και αυτό το ειδικό

⁶ Για μια αναφορά από το 2ο Διεθνές Συνέδριο των Σπουδών Dalcroze βλέπε Conlan (σε αυτό το ειδικό τεύχος) και για πληροφορίες για το 3ο Διεθνές Συνέδριο των Σπουδών Dalcroze (Πόλη του Κεμπέκ, 2017) βλέπε τη σελίδα 111.

τεύχος ελπίζοντας ότι θα είναι χρήσιμο και διαφωτιστικό και ότι θα αποτελέσει πηγή έμπνευσης όχι μόνο για τους επαγγελματίες και τους επιστήμονες των πρακτικών Dalcroze αλλά και για τους μουσικοθεραπευτές, τους μουσικούς της κοινότητας και τους μουσικο-παιδαγωγούς που εξερευνούν τις ατελείωτες πηγές του πλέγματος μουσικής και κίνησης στην προσπάθειά τους να επιφέρουν θετικές αλλαγές στις ζωές των ατόμων, των τοπικών κοινοτήτων τους και της ευρύτερης κοινωνίας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Τις ευχαριστίες μου προς τη Δρα Selma Landen Odom (επίτιμη καθηγήτρια του Πανεπιστημίου York στο Τορόντο) και τη Δρα Liesl Van der Merwe (ομότιμη καθηγήτρια του Πανεπιστημίου του North-West στο Potchefstroom) για την ανάγνωση και το σχολιασμό που έκαναν σε ένα προσχέδιο αυτού του άρθρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bachmann, M-L. (1991). *Dalcroze Today*. Oxford: Oxford University Press.
- Habron, J. (2014). 'Through music and into music' – through music and into wellbeing: Dalcroze Eurhythmics as music therapy. *TD: The Journal for Transdisciplinary Research in Southern Africa, Special Edition 10(2)*, 90-110.
- Harvey, J. W. et al. (1912). *The Eurhythmics of Jaques-Dalcroze*. London: Constable.
- Ingham, P.B. (1914). 'The Word 'Eurhythmics''. *The School Music Review (March 1 1914)* 22 (262), 215.
- Ingham, P.B. (1930). Mr Ingham's last letter. *Journal of the Dalcroze Society, November 1930*, 3.
- Jaques-Dalcroze, E. (1906). *Gymnastique rythmique* (Rhythmic gymnastics), Vol. 1 of *Méthode Jaques-Dalcroze: pour le développement de l'instinct rythmique, du sens auditif et du sentiment tonal* [Jaques-Dalcroze Method: For the Development of the Rhythmic Instinct, Auditory Sense and Tonal Feeling]. Neuchâtel: Sandoz, Jobin.
- Jaques-Dalcroze, E. (1921/1967). *Rhythm, Music and Education* (Revised edition, translated by H. Rubinstein). London: The Dalcroze Society Inc.
- Jaques-Dalcroze, E. (1930). *Eurhythmics, Art and Education*, (Edited by C. Cox, translated by F. Rothwell). London: Chatto & Windus.
- Kressig, R. W., Allali, G., & Beauchet, O. (2005). Long-term practice of Jaques-Dalcroze Eurhythmics prevents age-related increase of gait variability under a dual task. *Journal of the American Geriatrics Society*, 53(4), 728-729.
- Malloch, S., & Trevarthen, C. (Eds.). (2009). *Communicative Musicality: Exploring the Basis of Human Companionship*. Oxford: Oxford University Press.
- Small, C. (1998). *Musicking: The Meanings of Performing and Listening*. Middletown, CT: Wesleyan University Press.

- Small, C. (2010). *Μουσικοτροπώντας: Τα Νοήματα της Μουσικής Πράξης* (μτφρ. Δ. Παπασταύρου & Σ. Λούστας). Αθήνα: Ιανός.
- Tingey, N. (Ed.). (1973). *Emile Jaques-Dalcroze: A Record of the London School of Dalcroze Eurhythmics and its Graduates at Home and Overseas 1913-1973*. London: Dalcroze Teachers Union.
- Trombetti, A., Hars, M., Herrmann, F. R., Kressig, R. W., Ferrari, S., & Rizzoli, R. (2011). Effect of music-based multitask training on gait, balance, and fall risk in elderly people. *Archives of Internal Medicine*, 171(60), 525-533. Retrieved from http://www.sbms.unibe.ch/meeting_11/Trombetti2011.pdf
- Τσίρης, Γ., & Παπασταύρου, Δ. (2011). Μουσικοτροπώντας: Η μουσική πράξη ως υγεία και θεραπεία μέσα από μια διεπιστημονική προοπτική. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 3(2), 91-107. Ανακτήθηκε από το http://approaches.gr/wp-content/uploads/2015/09/Approaches_322011_Tsirir-Papastavrou_Article.pdf
- Van Deventer, A. (1981). Annie van Deventer: The Hague. In H. Van Maanen (Ed.), *La Rythmique Jaques-Dalcroze: Yesterday and Today* (pp. 24-28). Geneva: FIER.
- Voigt, M. (2013). Orff Music Therapy: History, principles and further development. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education, Special Issue 5(2)*, 97-105. Retrieved from <http://approaches.gr/orff-music-therapy-history-principles-and-further-development-melanie-voigt/>

Προτεινόμενη παραπομπή:

- Habron, J. (2016). Dalcroze Eurhythmics in music therapy and special music education. *Approaches: Ένα Διεπιστημονικό Περιοδικό Μουσικοθεραπείας, Ειδικό Τεύχος 8(2)*, 105-110.